

УДК 811

Стельмашук Ю. – ст. гр. ПФ-21

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

УКРАЇНСЬКА МОВА ПІД ЧАС ВІЙНИ: КЛЮЧОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Науковий керівник: канд. наук із соц. ком., доцент Мацюк Г. Р.

Stelmashchuk Y. M.

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

UKRAINIAN LANGUAGE DURING THE WAR: KEY TRENDS IN DEVELOPMENT

Supervisor: Ph.D., Assoc. Prof. Matsiuk H. R.

Ключові слова: українська мова, війна, мовна ситуація.

Keywords: Ukrainian language, war, language situation.

Розв'язана росією повномасштабна війна, злочини, терористичні акти та знущання окупантської армії над Україною підштовхнули значну кількість російськомовного населення розмовляти, навчатись українською мовою, мовою землі, де народились, вирости та проживають. Цей процес набув масового характеру на всій території нашої країни.

Можна відзначити декілька ключових аспектів, що характеризують сучасну мовну ситуацію: зростання популярності української мови та інтересу до її вивчення; розширення українськомовної аудиторії; громадський захист української мови.

Розглянувши питання зростання популярності української мови та інтересу до її вивчення, можна впевнено стверджувати, що цей процес на однаковому рівні триває як в Україні, так і за її межами. Як відомо, унаслідок збройної агресії, відбулось масштабне переміщення населення із Східної України в західні, центральні області. У більшості випадків переселенці – російськомовні, а таким чином склалися хороші та сприятливі умови для опанування ними державної мови. З цією метою реалізовано проєкт «Єдині» – це 28 днів підтримки у переході на українську мову. Станом на квітень 2023 р., проведено вже 9 таких курсів, а опісля восьми реалізованих курсів перейти на українську вдалося майже 50 тис. людей [1, 2]. Проєкт триває й далі. Долучитися до нього може кожний охочий, цілком безплатно та з будь-якої локації світу. Важливо відзначити те, що попит на вивчення української мови в Ірландії підвищився на 2229% проти минулого року, у Німеччині – на 1651%, Польщі – на 1615%, Нідерландах – на 1590%, Чехії – на 1513%. У 2022 році понад 1,3 млн користувачів у світі почали вивчати українську мову на знак солідарності. Окрім того, українська мова здійнялася на 20 позицій у рейтингу мовної популярності – з 37-ї позиції у 2021 р. на 17-ту у 2022 р. У Німеччині аналогічний стрибок популярності стосувався переміщення української мови з 36-го місця на 15-те, а в США – з 36-го місця на 22-ге за один рік [3].

Тенденцію розширення мовної аудиторію засвідчують дані різних соціологічних досліджень. Цікаве опитування «Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го» провів у грудні минулого року Київський міжнародний інститут соціології. Воно зафіксувало кілька вагомих зрушень у мовній ситуації, а саме:

– збільшення в повсякденному житті частки респондентів, які спілкуються українською мовою, та зменшення частки російськомовних. У грудні 2022 р. 41%

опитаних зазначили, що спілкуються винятково українською, ще 17 % указали, що переважно використовують українську. Проте тих, хто розмовляє тільки російською, виявилось 6%, переважно російською – 9%. Проти 2017 р. частка українськомовних зросла на 8%, а російськомовних зменшилася на 11%;

– у колі сім'ї тільки або переважно українською спілкуються 52% респондентів, тільки або переважно російською – 16%. Це істотна зміна проти 2017 р., адже тоді тільки або переважно українською спілкувалися 51 %, а тільки або переважно російською – 25%;

– у галузі навчання чи роботи українською спілкуються навіть трохи більше, ніж удома: про вживання тільки або переважно української заявили 68% тих, хто працює, а російської – 11%;

– різке та, по суті, зрозуміле збільшення у 2022 р. частки людей, які вважають російську мову взагалі неважливою. Таких виявилось 58% – у 2014 р. їх було всього 9%. Важливо зауважити, що навіть у традиційно російськомовних регіонах, південних та східних, такої думки дотримується 46% мешканців;

– різке зростання на Півдні й Сході України кількості громадян, котрі пов'язують себе з українською національністю. Якщо 2017 р. таких було 64%, то у кінці 2022 р. – 90% [4].

Не варто забувати про те, що важливе значення для визначення місця мови мають не лише заходи, що проводяться державою, а й громадська думка, ініціативи. Говорячи про це, доречно вказати на кроки, які вже реалізувались через рік від повномасштабного вторгнення: на початку 2023 р. два українські ЗВО – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна та Національний університет «Києво-Могилянська академія» розпочали проводити заходи та ухвалювати рішення щодо мовного питання. Так, в січні цього року ректорат харківського вишу ухвалив рішення запровадити на добровільних засадах посаду омбудсмена з-поміж представників професорсько- викладацького складу. Університетським уповноваженим із захисту державної мови став завідувач кафедри української мови М. Філон. Він має контролювати дотримання мовного законодавства та сприяти популяризації української мови. Згодом, академічна конференція Києво-Могилянської академії затвердила нові правила внутрішнього розпорядку. Вони рекомендують і водночас вимагають уникати в університеті спілкування російською мовою як мовою країни-агресора. Важливо те, що таке рішення стосується розмов на перервах, у їдальні, коридорах, бібліотеці, на території НаУКМА, тобто про комунікацію в позанавчальний час і в позааудиторному просторі [5].

Підводячи підсумки, варто зазначити, що популяризація та потреба у знанні й вивченні української мови доволі зросла, про що свідчать численні дослідження. Кожен охочий має можливість за доволі короткий термін вивчити та отримати навички у спілкуванні державною мовою. На жаль, лише в умовах війни, громадяни зрозуміли наскільки важливо володіти рідною мовою, плекати її, адже саме вона – наша зброя.

Список використаних джерел:

1. Мовний курс «ЄДИНІ». URL: <https://yedyni.org/> (дата звернення: 01.04.2023).
2. У січні стартує дев'ятий безкоштовний онлайн курс вивчення української мови. *Вечірній Київ*. 2022. 26 груд. URL: <http://surl.li/fzzzx> (дата звернення 01.04.2023).
3. 1,3 млн людей почали вчити українську: які мови були популярні в Duolingo цього річ. *Українська правда*. URL: <http://surl.li/fzzxb> (дата звернення: 01.04.2023).
4. Володимир Кулик. Мова та ідентичність в Україні на кінець 2022-го. URL: <http://surl.li/gaaby> (дата звернення 01.04.2023).
5. Києво-Могилянська академія заборонила російську мову. Як це працюватиме і чи каратимуть. *BBC NEWS Україна*. URL: <http://surl.li/gaacv> (дата звернення 01.04.2023).